

Захарко Тетяна Ігорівна
Студентка 1 курсу ОС «магістр» ННІОТ
Науковий керівник: к.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Мелих О.Ю.
Тернопільський національний економічний університет

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ РЕСУРСІВ ДЕРЖАВИ

В умовах сьогодення, дослідження проблем формування дохідної частини державного бюджету України та його використання є актуальними, тому що саме бюджет характеризує рівень економічного розвитку країни, і завдяки правильному здійсненню бюджетного процесу забезпечується економічна і соціальна стабільність та належний життєвий рівень населення.

Правильність побудови бюджетної системи безпосередньо впливає на ефективність функціонування економіки України в цілому, надає змогу бюджетному механізму стати дієвим інструментом інтенсифікації соціально-економічного розвитку України [1]. За цих обставин прагнення України в досягненні європейських стандартів, вивчення та впровадження зарубіжного досвіду формування збалансованого бюджету є крайнє необхідним та актуальним, приймаючи до уваги вітчизняні реалії.

Бюджетна політика держав різного рівня економічного розвитку має свої особливості, пріоритети та різні моделі розвитку. Зазвичай, держави з розвиненою економікою будують бюджетну політику на принципах розвитку науки та освіти, поліпшення якості та обсягів соціального забезпечення, підвищення якості життя населення. Країни з перехідною економікою концентруються на розвитку інженерної інфраструктури та на програмах активізації інноваційної діяльності.

Корисним для вирішення проблем бюджетної сфери в Україні є досвід проведення реформ у бюджетній системі Польщі, Грузії, Австралії, В'єтнаму та Сінгапуру [2; 4]. Що стосується Польщі, то після правління комуністичної партії економіка країни не була готова до інтеграції у світовий ринок – темпи інфляції

постійно зростали, діяльність більшості державних підприємств була збитковою, заробітна плата знаходилася на неприпустимо низькому рівні. До того ж, водночас у країні визначався величезний бюджетний дефіцит, який заповнювався емісією грошей, що, своєю чергою, спричиняло гіперінфляцію.

Очевидним та найдоцільнішим рішенням у зазначеній ситуації стало швидке обмеження витрат. Завдяки створенню комісії провідних економістів Європи та Америки було підготовлено план реформ, спрямований на реорганізацію застарілої системи управління Польщі. У межах реалізації зазначеного плану було:

- прийнято Закон про фінансову економію в державних компаніях, що дозволило їм оголошувати себе банкрутом;
- заборонено Національному Банку фінансувати дефіцит державного бюджету і - здійснювати випуск нової валюти;
- скасоване пільгове кредитування державних компаній;
- запроваджено однакові правила оподаткування для усіх компаній та скасовано податкові пільги;
- розроблено сприятливу законодавчу базу для іноземних інвесторів;
- прийнято Закон про іноземні валюти, який покращив внутрішню конвертованість золотого запасу і скасував державну монополію на міжнародну торгівлю;
- запроваджено єдині ставки мита для усіх компаній.

Прийняття даних рішень сприяло виділенню міжнародними організаціями стабілізаційних кредитів для модернізації польських експортоорієнтованих підприємств. Політика уряду була спрямована на запровадження жорстких бюджетних обмежень, що означало можливість для державних підприємств витратити тільки те, що було зароблено, не розраховуючи на допомогу держави. Результатом реалізації зазначених заходів через декілька років стало призупинення інфляції та поступовий перехід до стадії економічного зростання. Подібні процеси були названі науковцями «шоковою терапією», і деякі європейські країни – наприклад, Естонія і Чехія – успішно застосовували цей

досвід. Отже, цілком очевидно, що заходи «шокової терапії» ґрунтуються на стрімких, широкомасштабних і системних економічних реформах [2].

Досвід Грузії демонструє раціональну політику уряду, який прийняв за основу вдосконалення місцевих бюджетів шляхом надання їм ширших прав та автономності. З метою покращення співпраці місцевих органів самоврядування з урядом було прийнято низку змін у бюджетному процесі. Головним завданням було надання більших повноважень місцевим органам самоврядування і виділення додаткових коштів для реалізації державних програм, необхідних місцевим органам влади. Профіцит місцевих бюджетів привів до сильної економіки держави [2].

Досвід Австралії демонструє високу централізацію бюджетних коштів та застосування системи централізованих відрахувань для їхнього розподілу по регіону з метою задоволення бюджетних потреб нижчих рівнів [3].

Впродовж останніх десятиліть стрімкий розвиток економіки спостерігається у В'єтнамі, де на початку 2000-х рр. середньорічне зростання темпу приросту ВВП досягало 7,3%. Це стало результатом докорінних змін, які було здійснено у процесі реформування бюджетної системи. Так, перш за все, було запроваджено колективне та прозоре формування бюджету; по-друге, переглянуто бюджетні видатки; по-третє, вдосконалено державну інвестиційну програму; по-четверте, надано ширші повноваження розпорядникам бюджетних коштів щодо витрат коштів; по-п'яте, реформовано сферу держзакупівель. Окрім цього, міцною базою успіху В'єтнаму є проведення реформ у сфері державних фінансів, а саме: реформування податкової політики і бюджетних видатків, враховуючи при цьому раціональне управління бюджетом [3; 4].

Головним завданням реформування бюджетної системи Сінгапуру стало «розумне управління», тобто відмова від соціальних витрат, які потребували капітальних вкладень, від фінансування державних підприємств, електроенергії. Головними ознаками розвитку бюджетної політики стали прозорість і повнота бюджету та бюджетних ризиків. Уся інформація про податкові надходження стала відкритою для суспільства, окрім цього, уряд розробив довгострокову

стратегію стабільності бюджетної системи. Виконання державної програми підлягає щорічній перевірці на предмет виявлення відхилень. З огляду на те, що Сінгапур є однією з найглобалізованіших економік світу, парламент розробив концепцію гнучкості бюджету в умовах фінансової глобалізації. Слід зазначити, що саме реформування бюджетної системи і державне регулювання надало Сінгапуру можливість вийти на передові позиції на міжнародному рівні. Сьогодні він займає перші місця за показником якості роботи державної служби, а також входить у трійку найконкурентоспроможніших країн [3; 4].

Основним джерелом доходів бюджетів штатів США, як і федерального бюджету, є податкові надходження. Дохідна частина бюджетів нижчих ешелонів влади формується з трьох джерел: податкові надходження; неподаткові надходження; субсидії федерального і цивільних урядів. Як і в інших розвинутих країнах, у США прямі податки відіграють головну бюджетоформуючу роль – їхня питома вага у доходах коливається в межах 50,0–57,5% сукупного обсягу ресурсів. В останні роки в складі податкових доходів помітно зросла роль податку з доходів населення і обов'язкового внеску до фондів соціального страхування [5, с. 59].

Податки в Німеччині забезпечують близько 80% бюджетних доходів. Саме тому вони розглядаються урядом як головний засіб впливу держави на розвиток економіки. Основний принцип німецького оподаткування, з моменту зародження системи звучить так: «податки повинні відповідати величині послуг що надаються державою». Прибутковий податок з фізичних осіб – основне джерело державних доходів, він дає близько 40% всіх податкових надходжень. Порівняно із США, непрямі податки у Франції відіграють провідну роль. На частку держбюджету припадає 47% місцевих бюджетів, 9 фондів соціального страхування, 40% державних підприємств і приблизно 4% усіх коштів фінансової системи. Через бюджетну систему Франції перерозподіляється близько 20% ВВП і 50% національного доходу. У доходах бюджету центрального уряду Франції податкові надходження становлять понад 93%. Непрямі податки надають близько 60% податкових доходів загального бюджету.

Основний непрямий податок у Франції – ПДВ – введений в 1968 р. У податкових доходах загального бюджету надходження по цьому податку дорівнюють 45% [6].

Проблеми економічного розвитку України не мають аналогів у світі через особливості суспільно-політичного та соціально-економічного фону. Отже, методи їх вирішення не можуть бути запозиченими в чистому вигляді. Але порівняння принципів побудови та функціонування бюджетної системи, застосовуваних в Україні та інших країнах світу, дозволяє стверджувати про існування багатьох спільних рис. Більше того, Україна застосовує певні елементи, що не тільки дозволяють урахувати особливості міжбюджетних відносин в інших країнах, а й забезпечують вищу, порівняно з ними, прозорість у розподілі фінансової допомоги. З метою підвищення ефективності функціонування бюджетної системи України доцільним є зосередження уваги та концентрація зусиль на розвитку інституційно-правової бази функціонування бюджетної системи; нарощуванні обсягу бюджетних видатків на основі підвищення продуктивності бюджетних територіальних утворень; оптимізації розподілу бюджетних ресурсів; удосконаленні системи трансфертів; розвитку системи фінансових запозичень на місцевому рівні.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний Кодекс України. № 2456-17. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456>
2. Слухай С. Міжбюджетні трансферти у постсоціалістичних країнах: від теорії до реалій. Київ: Артек, 2012. 288 с.
3. Чабан Я.І. Світовий досвід фінансування соціально-економічного розвитку області за рахунок податкових надходжень. *Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук. праць*. 2008. - № 18.10. - С. 135–141.8
4. Сунцова О.О. Зарубіжний досвід формування доходів місцевих бюджетів. *Науковий вісник Академії ДПС України: зб. наук. праць*. 2012. № 2. С. 115–123.

5. Бондарук Т.Г. Зарубіжний досвід оподаткування та можливості його застосування в Україні. *Збірник наукових праць Національного університету державної фіскальної служби України*. 2018. №1. С. 56–66.

6. Taxation Trends in the EU. Data for the EU member states and Norway. URL: https://ec.europa.eu/info/index_en.

Кізима Тетяна Олексіївна

*Д.е.н., професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

Мельник Леся Любомирівна

Головний спеціаліст Фінансового управління Трускавецької міської ради

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТУ МІСТА В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

В сучасних умовах розвитку національної економіки одним із важливих факторів збільшення фінансової спроможності територіальних громад є формування та подальший розвиток фінансової незалежності органів місцевого самоврядування. Відтак забезпечення сталого розвитку таких територій в умовах фінансової децентралізації стає пріоритетним завданням органів місцевого самоврядування в Україні.

Теоретико-методологічним проблемам ефективного формування та раціонального використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів України присвячені праці вітчизняних науковців: С. Буковинського, О. Василика, А. Даниленка, О. Кириленко, В. Кравченка, І. Луніної, І. Лютого, В. Опаріна, К. Павлюк, О. Романенко, В. Федосова, І. Чугунова, С. Юрія та ін. Проте, незважаючи на численні дослідження у цій царині фінансової науки, проблеми фінансової незалежності місцевих бюджетів потребують подальших ґрунтовних та системних досліджень.